

ROMEN-ROMANYA

Yeni Latin dillerini konuşan bütün halklar içinde sadece **Romenler Roma İmparatorluğunun başkentinin adından türetilmiş latince kelime olan romanusu demonim** olarak muhafaza etmişlerdir. *Român* kelimesi kaynaklı diğer kelimeler: *românesc, româneşte, românie, româtime* 'dir.

Ülke adı olan **România** ise orijinalde Romence anlamına gelen „içsel bir türetilmedir”. Romenlerin yerleşik olduğu bölgeleri birleşik halde tanımlayan kelimeler Almanca'da (*Rumänien*, 1764) ve daha sonra Yunanca'da (*Rumunia*, 1816) da kullanılmıştır. Tarihi üç büyük Roma eyaletini (*Muntanya/Wallachia [Eflak]*, *Moldova/Moldavia [Boğdan]* ve *Transilvanya/Ardeal [Erdel]*) birarada mütalaa eden Romanya adı bunu ilk defa 1838'de kaleme alan yazar **ION HELIADE RĂDULESCU** tarafından kullanılmıştır. **Romanya adı Prenslüklerin Birleşmesinden sonra resmi olarak benimsenmiş ve Berlin Anlaşması (1878) ile tanınmıştır.**

ULUSAL BİRLİK

MUNTENIA veya **ȚARA ROMÂNEASCĂ** veya **VALAHIA**, **MOLDOVA** ve **TRANSILVANYA** veya **ARDEAL** Romanya'nın önde gelen tarihi ve coğrafi bölgeleridir. Bunlar, günümüzdeki Romanya'nın bulunduğu bölgede kurulmuş olan özerk romen devletlerine karşı gelmektedir. Bu, Roma ordusu ve idaresinin MS. 271-275'te çekilmesi, MS. 275'ten itibaren göçebe kavimlerin hareketlerinin başlaması ve Avrupanın Moğollar tarafından 1241'de istilasına kadar devam etmiştir.

MUNTENIA bağımsız bir devlet olarak varlığını Romen Voyvodası **Basarab**'ın **Macaristan Kralı Anjou**'lu **Charles Robert**'in (**I. Charles**) ordusunu yendiği **Posada Savaşı (1330)** ile sağlamıştır.

Kuruluşu geleneksel olarak, Avrupa bizonu avlarken bölgeyi beğenip voyvodalığını kuran **Dragoş**'a atfedilen **MOLDOVA**, 1360 yıllarında voyvoda **Bogdan** önderliğinde **Macaristan hükümdarlığı** ile tabiyet ilişkisini bitirerek bağımsız bir devlet oldu.

TRANSILVANYA'daki **Menumorut**, **Glad** ve **Gelu** idaresindeki üç dükalık 10. Yüzyıl boyunca 9.Yüzyılın ikinci yarısında Asya'dan gelip **Pannoian (Karpатья)** Ovasına yerleşen **Macarlara şiddetle direndiler**. **BANAT** dâhil olmak üzere **Transilvanya Macar işgali altında bile belirli derecede kurumsal özerkliği olan belirgin ayrı bir bölge olarak durdu**. **Transilvanya Debrecen Meclisinin 1541'de Osmanlı'nın hâkimiyetini tanıdığına ancak Osmanlı İmparatorluğuna teba olmayı kabul edene dek 11-13.Yüzyıllarda Macaristan İmparatorluğuna bağlı kaldı**. **Transilvanya'daki Osmanlı hâkimiyeti, Avusturya'nın 1699'da Türkleri mağlup etmesine bağlı olarak Karlofça Barış Anlaşması ile Bab-ı Ali'nin Habsburg İmparatorluğunun Transilvanya üzerindeki hâkimiyetini kabul etmesine kadar sürdü**. Bu hâkimiyet 1867'de **Avusturya-Macaristan İmparatorluğunu kuran anlaşmaya kadar sürdü**, **Transilvanya Macaristan'a dâhil edilerek özerkliği feshedildi**.

Macarlar Romenler üzerindeki egemenliklerini güçlendirmek için Sekellerden gruplarla ve aynı zamanda 12.Yüzyılda Saksonya'dan getirilen (Almanca Saxen kelimesinden, bu kelimedden Romence *sas*, *săsoaică*, *sași*, *săsoaice* kelimeleri türemiştir) büyük Alman gruplarıyla Transilvanya'nın belirli bölgelerini kolonileştirdiler. Habsburg İmparatorları daha sonra 18.Yüzyılda Şvaben'den (bu sebeple Romence'de: *şvab*, *şvăboică*, *şvabi*, *şvăboice* kelimeleri bulunmaktadır) Alman nüfusunu getirerek Banatı kolonileştirdiler.

Romenlerin birliğini yeniden sağlamak için ilk girişim 1600'de **Mihai Viteazul** üç romen feodal devletini kendi hükümdarlık asası altında birleştirdiğinde oldu. Amacı komşuları Habsburg ve Osmanlı İmparatorluklarına, aynı zamanda Polonya Krallığına daha etkin biçimde karşı çıkmaktı. **Mihai Viteazul** maalesef 1601'de Turda Ovasında Habsburg Ordusundan bir asker tarafından alçakça katledildi ve siyasi ve askeri çabaları boşa gitti.

Üç büyük imparatorluğun (Osmanlı, Habsburg ve Rusya) menfaatlerinin kesişim noktasında bulunan Romenlerin ülkesi kuvvetli ilhak eğilimleri olanlar tarafından arzulandı. Türk İmparatorluğunu Rusya'ya karşı savaşında destekleyen Avusturya kasten tahrip edilmiş haritaları kullanarak **Moldova de Sus** (Yukarı Moldova, Suceava'nın kuzeyi) ilhak etti. Bundan sonra ilhak edilen bölge **Bucovina** (Kayın Ağacı Ormanları Toprağı) olarak adlandırılmaktadır. 37 sene sonra Rusya buna karşılık 1812'de Prut ve Turla Irmakları arasındaki bölgeyi (**Besarabya**) ilhak etti. Bu, Bükreşte imzalanan barış antlaşması ile biten Türklere karşı savaşın sonuçlarından birisi idi.

Modern Romanya Ulusal Devletinin başlangıç kademesi Moldova ve Muntenya 24 Ocak 1859'da **Al.I. Cuza** (1859-1866) hükümranlığında üniter bir devlet olarak birleştiğinde oluştu. Yeni devlet **Romanya** olarak adlandırıldı.

Yeniden ulusal birleşme I.Dünya Savaşının ardından bir dizi adım sonrası gerçekleşti: Kişinev'deki Devlet Konseyi 27 Mart – 9 Nisan 1918 tarihlerinde Besarabya'nın Romanya ile birleşmesi yönünde karar verdi, 28 Kasım 1918'de Bucovina Romanya'ya katıldı. 1 Aralık 1918'de Alba Iulia'da toplanan Transilvanyalı ve Banatlı Romen temsilciler Romanya ile bölgesel birliklerini ilan ettiler. Bu karar hemen akabinde Transilvanya'daki Saksonlar ve Banat'taki Şvablar tarafından tanındı ve uluslararası olarak 1919-1920 Saint-Germain ve Trianon veya Versailles Barış Antlaşmalarında tasdiklendi.

Ancak, Romanya'nın ulusal birliği çok geçmeden yeniden tehdiye uğradı. Sovyetler Birliği 26 Haziran 1940'ta bilahare Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olan Bucovinanın kuzeyini ve Besarabya'yı Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı (Molotov-Ribbentrop Paktı) çerçevesinde işgal etti. Bunun hemen ardından Romanya yeni bir bölgesel parçalanmaya konu oldu: Viyana Diktatı (Nazi Almanyası ve Faşist İtalya'nın himayesindeki sözde hakemlik müessesesi) Macaristan'a Transilvanya'dan 42.000 km²'den büyük bir alanı (Maramureş, Crişana ve başkent Cluj dahil olmak üzere Kuzey Transilvanya) verdi. Ordu bir tarafa, bütün Romanya halkı askeri olarak karşılık verme taraftarı olsa da, elverişsiz dış şartlar sebebiyle Diktat kabul edilmek zorunda kalındı.

Fakat Romanya, 22 Haziran 1941'de Mihver Devletleri tarafında ve Sovyetler Birliğine karşı savaşa katıldı, Besarabya geçici de olsa Romanya'nın parçası haline geldi. Romanya Ordusu, daha sonra, Almanya'ya karşı Ağustos 1944'te Müttefik kuvvetlere katılarak Transilvanya'yı kurtardı. Ancak Hitler Ordusu ve Horthy'nin Macar Ordusuna karşı mücadeleyi çok kan kaybı pahasına kazandı.

Romanya'nın şimdiki sınırları Viyana Diktatını ilga eden 1946 Paris Barış Konferansı tarafından ihdas edildi. Transilvanya'nın Romanya'nın ayrılmaz parçası olduğu gerçeği teyit edildi. Ancak, Paris Konferansı 1939 Alman-Sovyet Paktının sonuçlarını ortadan kaldırmadı, bu sebeple Moldova'nın Prut ve Turla Irmakları arasındaki kısmı müstakil bir varlık olarak kaldı. Aynı zamanda Kuzey Bucovina Ukrayna'ya bağlı olarak kaldı.

ROMANYA'NIN BAĞIMSIZLIĞI

Romen Prenslikleri hiçbir zaman Türk Ordusunun yerleşik bir işgaline konu olmadı, bu sebeple tarihlerinin en zor dönemleri esnasında dahi kendi kurumlarını, idarelerini, ordularını vb.lerini koruyabildiler. Bununla beraber Rusya ve Romanya Ordularının Türk Ordusu ile karşılaştığı 1877 Savaşı „Bağımsızlık Savaşı” olarak bilinir. Bu husus açıklama açısından çelişkili görünmektedir.

Bağımsızlık mücadelesi Romen halkının tarihinde antik çağlardan bugüne kadar süreklilik arz eden hususlardan birisidir. Bugünkü Romenlerin ataları olan Trak kabileleri hakkında ilk tarihi kayıt buna bir delil olarak görülmektedir. Herodot MÖ.514'te Trakların içinde Getae'nin (Daçyalılar) Trakların en yüreklileri olup, Karadeniz kıyıları ile Tuna'da askeri sefere çıkmış I.Darius'a karşı koymaya cesaret edebilen tek grup olduğunu yazmaktadır.

Macar Krallarının zorbalık ve yayılmacı eğilimlerine karşı zorlu savaşların sonucu olarak bağımsız devletler olarak ortaya çıkan Romen İlleri hemen kurulmalarını müteakip Osmanlı tehdidinin baskısıyla karşılaştılar. Küçük Asya'dan gelen ve Bizans İmparatorluğunda iktidar mücadelesi yapan bir hizbin yardımı çağırıldığı Türkler, 1353'te Avrupa'ya ulaştılar. Balkan Yarımadasında ve bunun ilerisinde Orta Avrupa'da Viyana'ya kadar tedrici olarak gittikçe daha geniş bölgeleri fethettiler. Bu bağlamda Orta Çağın en muktediri olan Osmanlı İmparatorluğu, Muntenya, Moldova ve Transilvanya için sürekli bir tehditti. **Romen tarihinin beş yüz senelik kısmı Türk İmparatorluğundan bağımsızlığın korunması mücadelesi ile damgalanmıştır.** Muntenya ve Türkler arasında ilk muharebe 1370'te, sonuncusu 507 sene sonra (1877-1878) 'de gerçekleşmiştir. Bu, Romenler tarafından tam bağımsızlığın kazanılmasıyla sonuçlanmış.

Üç Romen Devleti de Romen askeri varlığının sayıca çok üstündeki heybetli Osmanlı Ordusuna karşı zorlu mücadelelerde bulunmuştur. Romenlerin zaferleri sadece askerlerinin cesareti kaynaklı değil, aynı zamanda araziye (muharebelerin çoğu Romanya toprağında gerçekleşmiştir), gayri nizami harp uygulamalarını ve yakıp-yıkma taktiklerini çok iyi bilmeleri kaynaklıdır.

İlk göze çarpan zafer **Mircea cel Bătrân** tarafından Tuna Ovasında Rovine'de 1394'te kazanılmıştır. Ondan sonraki muzaffer Ialomița (1442) ve Belgrad (1456) Savaşlarını kazanan Transilvanya Voyvodası **Iancu de Hunedoara**'dır. Muntenya'da **Vlad Tepeş** (Kazıklı Voyvoda) ülkesinin bağımsızlığını sürdürmek için Türklerle çatışmalara devam etmiştir. 1461'de Tuna'yı geçip İstanbul'da tedhiş oluşturacak şekilde Türk kalelerine saldırmıştır. Cüreti, bizzat II. Mehmet „Fatih” tarafından yönetilen misilleme seferlerine yol açmıştır. Moldova'da 47 sene (1457-1504) hüküm süren Ştefan cel Mare (Büyük Ştefan) Türk Ordusunun Avrupa'da yüzyüze kaldığı en büyük yenilginin failidir: 1475'te Vaslui (Racova Muharebesi) yakınlarında 40.000'den fazla olmayan ordusu ile Süleyman Paşa'nın komuta ettiği 120.000 kişilik orduyu tahrip etmeyi başarmıştır. Bizzat Papa Moldova Voyvodasına „Atheleta Christi[İsa'nın Şampiyonu] unvanıyla tebriklerini gönderdi. Ştefan cel Mare, Moldova üzerinde egemenlik kurmaya kalkışan Türkler, Tatarlar, Macarlar ve Lehlerle karşı ülkesinin bağımsızlığını korumak için çok sayıda savaş vermek zorunda kaldı. Osmanlı'ya karşı büyük ölçekli bir harekâta Muntenya'nın hükümdarı **Mihai Viteazul** tarafından 16.Yüzyıl sonlarında komuta edildi. Calugareni'deki zaferi (1595) ve Tuna'nın güneyindeki takip eden muharebeleri tüm Balkan uluslarının bilincinde ve edebiyatında ona efsanevi boyut kazandırdı. Bu savaşlar dönemin Avrupasında heyecan uyandırdı: Romen Prensi Lope de Vega'nın yazdığı bir oyunda kahraman oldu, siması Avusturya, Çekoslovakya, Fransa vb.lerindeki müzelerdeki tablolarla her zaman için yer aldı ve cesaretli davranışları Viyana, Paris, Venedik, Roma'daki arşivlerde muhafaza edilen binlerce diplomatik raporun ve belgenin konusunu teşkil etti.

Bu direnişin önemli sonucu Romen Prenslüklerinin bağımsızlıklarını muhafaza etmesi oldu. **Dobruca ve kısmen Banat haricinde ne Muntenya ne Moldova ne de Transilvanya tam olarak Türk Eyaleti (Paşalık) haline gelmedi:** Osmanlı İmparatorluğunun tüm yapabildiği 1829'a kadar Tuna'nın sol sahilinde (Turnu, Giurgiu, Brăila) birkaç kaleyi inşa edip bunların varlığını sürdürmek olarak kaldı. Osmanlı İmparatorluğu ve Romen Ülkeleri arasında imzalanan ve „Kapitülasyonlar” olarak bilinen antlaşmalar Muntenya, Moldova ve Transilvanya'nın özerkliklerini ve kendi prenslerini seçme hakkının yanısıra ordu dâhil olmak üzere kurumlarını, senelik vergi ve bazı diğer avantajlar karşılığında koruduklarını göstermektedir. Mircea cel Bătrân ve Sultan I.Beyazıt arasındaki 1417 tarihli antlaşma Muntenya'nın „kendi hukukuna göre yönetileceğini(...) komşularına savaş ilan etmekte veya herhangi bir zamanda onlarla dostça ilişkiler kurmakta hür olduğunu” garanti ediyordu. Bu sebeple, Romenler Osmanlı İmparatorluğuna tabi diğer halklar gibi hiçbir zaman temelde bağımsızlıklarını kaybetmediler. Bu husus, kabaca Romen Ülkelerinin hükümdarlarının Bab-ı Ali tarafından Fener (Fatih) İstanbul'da yaşayan yüksek dereceli Yunanlı memurlar arasından seçildiği Fanariot Hükümranlığı (1711-1821) döneminde de geçerlidir.

Romenlerin bağımsızlıklarını korumalarının önemli sonuçlarından birisi Türklerin orta ve kuzey Avrupa'ya ilerlemelerini durdurmuş olmalarıdır. Muntenya, Moldova ve Transilvanya'nın Osmanlı tehdidi ile karşılaşan diğer Avrupa ülkeleri için gerçekten de kale vazifesi gördükleri kesinlikle iddia edilebilir.

17. Yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğunun gücü azalmaya başladığında, aynı zamanda da Habsburg ve Çarlık Rusyasının etkisi arttığına Romen ülkeleri kendilerini çok farklı siyasi ve askeri çıkar çatışmalarının ortasında buldular. Bu, Moldova Prensi **Dimitrie Cantemir** ve Muntanya Prensi **Constantin Brâncoveanu**'nın ülkelerinin bağımsızlıklarını korumak amaçlı olarak mahirce stratejiler izledikleri bir devirdi.

Prenslüklerin birleşmesinden (1859) sonra, Romenler için en büyük mesele yeni bir devletin evrimi ve modern bir ekonomi ve toplumun kurulması önünde engel olan Osmanlı'ya karşı dışişlerinde bağımsızlık olmaksızın hükümranlığı kabul etme ilişkisinin kırılması oldu.

Romanya'nın tam bağımsızlığı Bab-ı Ali ile diplomatik ilişkilerin kopması (10 Nisan), Tuna'nın kuzeyinde bir kaç Romen yerleşiminin Türk topçusu tarafından bombalanması sonrasında Romanya ve Türkiye arasında savaş başlamasını takiben 9 Mayıs 1877'de ilan edildi. Bosna, Hersek ve Bulgaristan'daki isyanlar, Sırbistan ve Karadağ tarafından Türklere karşı sürdürülen savaş Osmanlı İmparatorluğunun zayıflamasına katkıda bulundu. O zamana kadar „hamilik” siyasetine bürünmüş Rusya ise kendi konumunu güçlendirmek için Balkanlardaki Türk üstünlüğünü ortadan kaldırma fırsatını kaçırmak istemedi. Rus Ordusuna Romanya'yı geçmesi ve Tuna'nın güneyinde Türk ordusuna saldırması için müsaade verildi. **Romanya Parlamentosu ülkenin bağımsızlığını ilan eden bir bildiriyi 9 Mayıs 1877'de kabul etti.** Bazı Avrupalı güçlerin çekincesi ise Romen Hükümetinin Kararının üstüne Romenlerin bağımsızlık isteklerinin daha da artmasına ve **Prens Charles Hohenzollern**'in Romanya'nın bağımsızlığını savunmasına ve savaş meydanında teyidine vesile oldu. Bu durum da Osmanlı Devleti ve Avrupalı diğer güçler tarafından tanındı.

Balkan cephesinde zor duruma düşen Rus ordusunun askeri yardım talebi, Romen ordusuna çatışmaya hazırlıklı iken ulaştı. 38.000 Romen askeri Tuna'yı geçti. Prens Charles komutasındaki Romen ve Rus orduları 10 Aralık 1877'de Plevne'de Türk ordusunun mağlubiyeti ve Osman Paşa'nın Romen birliklerine teslim olması ile sonuçlanan büyük bir savaşa girdi. Romen askerleri aynı zamanda Grivița, Rahova, Smârdan ve Vidin'de zorlu savaşlara katıldılar. Uğruna 11.000 Romenin kanunun döküldüğü Romanya'nın bağımsızlığı önce San Stefano Rus-Türk Barış Anlaşması ile sonra da Avrupalı güçler arasındaki uzun müzakereleri takiben Berlin Barış Antlaşması (1878) onaylandı.

ROMANYA TOPLUMUNDAKİ EVRİMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ, ROMENLERİN TARİHİNDEKİ TEMEL SOSYAL VE DEVRİMCİ HAREKETLER

1821 Tudor Vladimirescu önderliğindeki Devrimin, başka ifade ile Romen modern tarihinin başlangıcı sayılan hareketin olduğu senedir. Soru Romen toplumunun 1821 Devriminden önce nasıl bir evrim geçirdiğidir. Bugün Romanya'yı oluşturan bölgelerde birbiri ardına gelen sosyal örgüt tipleri ve politik rejimler Avrupa'nın

kalanundakilere benzerlik arz etmektedir. Yine de, burada, kaba hatları ile de olsa anlatılan **Romanya'nın sosyal ve ekonomik gelişmesinin kendine has belirli özellikleri olduğu** kaydedilmelidir.

a) Diğer Avrupalı ülkelerle karşılaştırıldığında ve sosyal ve siyasi örgütlenmenin uzakta kalmış menşei akılda bulundurulduğunda **Romanya modern kültürü ve medeniyeti geliştirmeye nispeten daha geç başlamıştır.** Daçya'nın Romalılar tarafından fethedilmesi iki tamamlayıcı medeniyetin kaynaşmasına yol açmış, Daçya-Roma halkının ekonomik refahına katkıda bulunmuştur. Roma ordusunun Daçya'dan Tuna'nın güneyine çekilmesi ile Romalıların doğrudan mirası olan halkın ve dilin nasıl hayatta kalacağı sorunu ortaya çıktı.

Mucize gerçekleşti: yüzlerce sene süren „tarihin uzun gecesi” Avrupa'nın bu bölgesine ekili Latin tohumunun bozulmasına yol açmadı. Yerel halk „köy toplulukları” şeklinde bir hâkim (Latince judex kelimesinden) önderliğinde organize oldu ve tüm zorluklara tahammül etti. Ancak, göçebe halkların istilaları, meydana getirdikleri tahribat, savunma durumunda kalma gerekliliği ve ormanların derinliklerinde veya dağlarda barınma gerekliliği yıllarca Romen halkının gelişimini engelledi ve geciktirdi.

14.Yüzyılda yeni kurulan feodal Romen Devletleri olan Muntenya, Moldova ve Transilvanya 500 seneden fazla sadece Osmanlı tehdidine değil, aynı zamanda Tatarların yağmacı baskınlarına ve Habsburg ve Çarlığın egemenlik eğilimlerine karşı koymak zorunda kaldı. **Ülkenin bağımsızlığını muhafaza etmek için tekrarlayan savaşlar ve çabalar Romen toplumunun gelişimini yavaşlattı ve feodal sistemin uzamasını sağladı.** Orta veya Batı Avrupa ülkelerinde feodal sistemin çözülmesi kapitalizme geçiş daha erken gerçekleşti. „Iobăgia” (kölelik) Muntenya'da 1746'da, Moldova ve Transilvanya'da ise 1749 ve 1785'te kaldırıldı. Eşya imalatı ise Muntenya'da ilk defa 18.Yüzyılın ikinci yarısının sonlarında görüldü.

b) İkinci özellik ise, sadece ulusal hayatta kalma mücadelesinin çok zamanlar belirleyici unsuru olmuş askeri faktörü olarak değil, aynı zamanda orta çağ boyunca ve feodalitenin ortadan kalkmasından sonra ekonomik, sosyal ve manevi ilerlemenin temel kuvveti olan **köylü sınıfının oynadığı rol** ile ilgilidir.

Bu boyarların kişisel varlıklarına ve kısmen de köylü sınıfının kolektif varlıklarına sahip olmasına atfedilebilir. Kolektif varlıklara ortaklık kendi toprağına sahip olan ve belirli sosyal ve ekonomik hakları bulunan köylü sınıfının özgürleşmesine (răzeşi veya moşneni) neden olmuştur. Köylü sınıfının sosyal gelişimde oynadığı önemli rolün kanıtları yabancı egemenliğine karşı bitmek bilmeyen mücadelede bulunabilir. Köylü sınıfının rolü aynı zamanda tamamı kırsal hayatın izlerini taşıyan halk sanatları ve diğer medeniyet göstergelerinde görülmektedir.

c) **Romen Ülkelerinde sosyal özgürleşme Romenlere yabancı egemenliğini dayatma girişimlerinin sonucu olarak her zaman ulusal bir karaktere de sahiptir.** Bu husus Transilvanya'da iobagi'nin (köleler) sınıf olarak Macar makamları tarafından baskıya maruz bırakılmasıyla çift taraflı algılanması gerçeğine bağlıdır. Transilvanya'da Macar iobagi'lerle birlik olup ilk büyük Romen isyanını başlatan

Romenler **Bobâlna**'dandır (1437) [Râscoală de la Bobâlna] Bunun bastırılması, Romenler hariç tutulurken, siyasi ulus vasfının sadece Macarlara, Saksonlara ve Sekellere tanındığı **Unio Trium Nationum** [Fraterna Unio din 1437] olarak bilinen bir belge ile kabul edilmiştir. Bu zamanda Transilvanya nüfusunun 2/3'ten fazlası romen idi.

Transilvanya'daki en büyük sosyal ve ulusal hareket Horia, Cloșca ve Crișan tarafından 1784'te gerçekleştirilmiştir. Programı, Fransız İhtilalinin 5 sene öncesinde aristokratik ünvanların yasaklanmasını, imtiyazların ortadan kaldırılmasını, büyük toprak sahiplerinin elindeki geniş ve verimsiz kullanılan tarım arazilerinin paylaşılmasını ve bütün bireyler arasında haklar ve ödevler bakımından eşitliği içeriyordu. Bu isyan, Avrupa'da ilgi ile karşılandı ise de „aydınlanmış despot” II. Joseph bunu Jean Pierre Brissot'un kendisine olan mektubunda yer alan yakarıda belirtilen „bu isyanı hazırlayan sebepleri, bu halkın tabii olduğu eşitliksiz muameleye, bu insanların maruz kaldığı baskıya” herhangi bir şekilde aldırmadan, vahşice bastırdı.

Muntenya'da **Tudor Vladimirescu'nun Devriminin (1821) de iki taraflı bir doğası vardı: ulusal ve sosyal.** Tudor Vladimirescu „Padeș Bildirgesi”nde ülkenin Bab-ı Ali'ye ödediği verginin askıya alınmasını, ülkede adalet ve özgürlüğü, Fanariot İdaresi zamanında Romenlerin mahrum bırakıldıkları haklarının yeniden tesisini talep etti. **İlk defa kamuya açık bir belgede Muntenya ve Moldova Prenslikleri arasında ulusal birlik kavramını ilan etti.** Tudor'un devrimi, hızlı alınan sonuçlarına (Bab-ı Ali yerel hükümdarlara muvafakat verdi) ilave olarak, Romenlerin kolektif bilincinin canlı bir bildirisi ve ulusal duyguların ve şeref ve özgürlük ideallerinin değerlendirilmesi anlamına geliyordu.

1848-1849 Romen Devrimi ulusal gelişme sosyal reform düşüncelerinin bir ileri kademedeydi idi. Muntenya, Moldova ve Transilvanya'daki hareketlerin program ve amaçları çok benzerdi. Bütün Romenlerin isteklerinin gerçekleştirilmesini, başka ifade ile feodalizmden arta kalan ne varsa ortadan kaldırılmasını ve ulusal düzeyde özgürlük, bağımsızlık ve birlik dahil olmak üzere yeni sosyal kuvvetlerin değerlendirilmesini amaçlıyorlardı. Ortak ulusal ve sosyal programlar ve siyasi liderler arasındaki işbirliği (özellikle **Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu ve Avram Iancu**) ve üç romen bölgesindeki devrimci güçler bir kere daha bütün Romenlerin kendi ulusal bilinç ve idealleri doğrultusunda birlik olmalarını vurguladı.

ROMEN TOPLUMUNUN ÇAĞDAŞ DEVİRLERDEKİ GELİŞİMİNDE DÖNÜM NOKTALARI

a) Prenslıkların Birleşmesi Sonrası

„Birliğin Prensi” **Alexandru Ioan Cuza**, Avrupalı güçler tarafından hemen tanınan ve nihai olarak da Bab-ı Ali'nin muvafakatını alan (1861) Prenslıkların Birleşmesinden (24 Ocak 1859) sonra dikkatini, 1862'den itibaren Birleşik Prenslıkların yeni adı olarak resmi belgelerde yer alan, „Romanya”nın müteakip gelişmesi için yüksek derecede önemi haiz meselelerin çözümüne yöneltti.

1863'te kilise varlıklarının Devlet tarafından kamulaştırma yoluyla sekülerizasyonu Devletin elinde bulundurduğu arazide yaklaşık % 25 artış anlamına geliyordu. Bir sene sonraki (1864) arazi reformu *claca* ve *boierescul'u* da (toprak sahiplerinin menfaatine köylü sınıfın icraya mecbur edildiği ödenmemiş emek) ortadan kaldırdı. Kısa bir süre içinde (1863-1865) yeni ve modern Romen Devletin doğumuna yol açan bir dizi kanun ve kararname yürürlüğe girdi. Bunlar arasında belirtebileceklerimiz: Belediye Kanunu, Bölge Konseyleri Kanunu, Kamu Muhasebesi Kanunu, Sayıştay Kanunu, Ticaret Odaları Kanunu, Ağırlık ve Ölçülerde Metrik Sistemin Kabulüne Dair Kanun, Eğitim Kanunu, Papazların ve Metropolitin Prens Tarafından Belirlenmesi ve Romen Kilisesinin Müstakil Yapısı Hakkında Kanun, Medeni Kanun, Ceza Kanunu ve Ceza Usulü Muhakemeleri Kanunu vb. Bu, oldukça yoğun bir faaliyet dönemi idi.

İlk Romen Üniversiteleri Al.I. Cuza idaresi esnasında, Iaşi ve Bükreş Konservatuarları ve Güzel Sanatlar Okulları ile birlikte Iaşi'ta (1860) ve Bükreş'te (1864) ortaya çıktı. Aynı zamanda ticari okulların, liselerin, diğer okulların vb.lerinin sayısında artış oldu.

Cuza, 1866'da tahttan feragata mecbur bırakıldı ve tahttaki yerine yabancı bir prens, Carol Hohenzollern-Sigmaringen geçti. Carol, Prusya Hükümdarı ailesinin ve Fransa İmparatoru III. Napoleon'un akrabası idi. Yeni prensin yemininden sonra yeni anayasa oylandı (11 Temmuz 1866). Anayasa özellikle medeni haklar konusunda özellikle güçlü yanları bulunan Belçika Anayasası örnek alınarak hazırlanmış bir belge idi.

b) Devlet Bağımsızlığının Sağlanması Sonrası

Romanya'nın resmi olarak Berlin Antlaşması ile tanınan tam bağımsızlığını 1877'de kazanması sonrasında ilerleme, büyük ekonomik ve kültürel büyüme devri takip etti. Yeni devletin evriminde bir sonraki adım 1881'de Kraliyetin ilanıdır. Bu şekilde Carol von Hohenzollern Romanya'nın ilk kralı oldu. Onu I.Ferdinand (1914-1927), I.Mihai (1927-1930) ve II.Carol (1930-1940) takip etti.

Merkez Bankası 1880'de kuruldu; çok sayıda fabrikanın ve rafineri ve benzerlerinin kurulmasına imkân veren ulusal sanayii koruma kanunu 1887'de kabul edildi. Köstence Limanı geliştirildi ve demiryollarının sayısı artırıldı. Geniş ve verimsiz çalıştırılan tarım arazilerinin hala ağırlıklı olmasına rağmen tarım makinalarının büyük ölçekte kullanılması sonucu, tarımda büyüme dönemi yaşandı. Kültür ve sanatta da gelişme yaşandı (Aşağıdaki resim, heykel, müzik ve edebiyat kısımlarına bakınız).

Daha önceki Romen Akademik Derneği Romanya Akademisi haline geldi ve takip eden senelerde bilimsel enstitüler ve müzeler kuruldu. Kamu eğitim sistemi de büyütüldü. Romenlerin bilim ve teknolojiye ilk katkıları da aynı zamanda gerçekleşti (Aşağıdaki bilim ve teknoloji ile ilgili kısımlara bakınız).

Ülkenin siyasi yaşantısı iki büyük parti arasındaki çekişmeye sahne oldu, bunlar temel olarak sanayi, ticaret ve finansmanın gelişiminde çıkarı bulunan liberaller ve

büyük toprak sahiplerinin menfaatlerini koruyan muhafazakârlardı. Sırayla hükümet oluşumunda görev aldılar. Bağımsızlık Savaşından sonra pek çok mesleki birlik ortaya çıktı ve 1893'te İşçi Sosyal-Demokrat Partisi kuruldu.

Topraktan mahrum kalan ve toprak sahiplerinin büyük tarım arazilerinde çalışmak zorunda kalan köylü sınıfının büyük bir bölümü ekonomik olarak zor durumda idi. 1907 isyanı köylü sınıfının zorlu kaderleri ve ödemeye mecbur kaldıkları pek çok mali yükümlülük ve vergilerden duydukları memnuniyetsizliğin kaba kuvvetle ifade edilmesidir.

— c) Transilvanya'daki Durum

Habsburg İmparatorluğunun egemenliğinde kalmış Transilvanya'da 1848 Devrimi sonrasında iobăgia ilga edildi. Ancak pek çok eski iobagi topraksızlık yüzünden Romanya Krallığına veya Amerika Birleşik Devletlerine göçe ikna oldu. Transilvanya'nın ekonomisi 19.Yüzyılın ikinci yarısında özellikle madencilik ve metalürji alanında önemli gelişmeler yaşadı.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun kurulmasından (1867) sonra Transilvanya Macar Devletinin parçası olduğunda, ulusal haklar için yeni bir güdü vardı, Romenlerin oldukça makul talepleri hala görmezden geliniyor veya red ediliyor ya da Viyana'daki hükümete iletiliyordu. En önemlisi ASTRA (Transilvanya Romen Edebiyatı ve Halkı Kültür Derneği) olan pek çok kültürel dernek kuruldu. Transilvanyalı Romenler 1892'de çektikleri ızdırabı ve taleplerini belirttikleri bir şikâyet dilekçesini Viyana'daki imparatora ilettiler; sadece Transilvanya'da veya Romanya Krallığında değil, fakat aynı zamanda pek çok Avrupa ülkelerinde muhtıracı hareket olarak bilinen bu harekette, muhtıracıların yargılanmaları da uzun tartışmalara konu oldu.

d) İki Dünya Savaşı Arası Dönem

Romanya'nın I.Dünya Savaşı'na katılması ulusal devletin tamamlanmasına bağlıydı (ulusal birlikle ilgili kısma bakınız) Romanya 1883'ten itibaren gizli bir anlaşma ile Merkezi Kuvvetlere (Almanya ve Avusturya-Macaristan) müttefik olsa da savaşın ilk iki senesinde (1914-1916) sözde askeri tarafsızlığını korudu. Romanya'nın itilaf devletleri (Fransa, İngiltere ve Rusya) tarafında savaşa girmesi Avusturya-Macaristan monarşisine ait, Romenlerin mukim olduğu bölgeleri ilhak edebilmesi „hakkının” 1914 konvansiyonu ve 1916'da Rusya ile yapılan Antlaşmada tanınmış olması idi. Romanya savaşa girdikten sadece birkaç hafta sonra Transilvanya'nın üçte birini kurtardı. Fakat İtilaf Devletleri tarafından söz verilen askeri yardımdan yoksun kalınca Moldova'ya çekilmek zorunda kaldı, bu esnada Bükreş dâhil ülkenin büyük bölümü Alman ve Bulgar askerleri tarafından işgal edildi. Çoğu Fransa tarafından gönderilen gerekli silah ve malzeme yardımı ile Romanya'nın çatışma imkân ve kabiliyetleri güçlendi ve Romen askerleri Temmuz 1917'de Mărăști'de Alman hattını bozmakta başarılı oldular. Aynı zamanda şiddetli karşı saldırıya

da direndiler, Mărăşeşti ve Oituz'da zorlu mücadeleler sonrası ülkeyi Alman askeri işgalinden kurtardılar. Rusya ve Merkezi Kuvvetler arasındaki 3 Mart 1918 tarihli Brest-Litovksy Müttarekesinden sonra Romanya savaştaki rolünü sonlandırarak 7 Mayıs 1918'de Bükreş (Buftea) Antlaşmasını imzalamaya zorlandı. Ancak, Batı cep- nan İtilaf Devletlerinin (İngiltere ve Fransa) lehine dönmesi sebebiyle antlaşmanın toprak ve ekonomi açısından sert olan hükümleri uygulanmadı. Tekrar hareketlenen Romen Ordusu dağları geçerek Transilvanya'ya girdi (24 Kasım 1918) „Transil- Romenlerin Romanya ile birleşmesine” karar veren Alba Iulia Konseyi tarafından 1 Aralık 1918'de alınacak kararın etkilenmesini engellemek amacıyla Izvoarele Mureşului hizasında konuşlanarak kaldı.

Üniter ulusal bir devletin oluşturulması Romanya'da modern medeniyetin gelişmesi için uygun şartları yaratmıştı. 1921'deki ikinci toprak reformu tarımsal alanın % 76,2'sini küçük veya orta ölçekli arazilere çevirdi. Bunun öncesinde varlık ayrımı yapılmaksızın bütün ulusun ülkenin siyasal yaşamına katılmasına imkân vererek demokrasinin yerleşmesinde önemli bir adım olan genel, doğrudan, eşit ve gizli oylama yürürlüğe girdi. Son olarak 1923'te demokratik sisteminin çalışması ile medeni hakları garanti açısından zamanın Avrupa'sında en gelişmiş durumdaki anayasalardan birisi olan yeni Anayasa yürürlüğe girdi.

Ekonomi 1929'a kadar hızlı şekilde gelişti. Sürecin ritmi 1929-1933 buhranı ta- rafından kesintiye uğratıldı ve sonra yerel sanayii cesaretlendiren bir hukuk siste- minin desteğiyle yeniden toparlandı. Finansal ve bankacılık sisteminde ve aynı za- manda demiryollarında önemli büyüme gerçekleşti. Tarım sektörü, zirai makinaları imal edebilecek sanayinin yokluğu ve sadece az miktarda kimyasal gübre kullan- abiliyor olması sebebiyle sadece ekstansif olarak büyüdü.

Siyasi hayatta yeni partiler belirdi: Daha sonra Transilvanya'daki Ulusal Parti ile birleşerek Ulusal-Köylü Partisini oluşturacak Köylü Partisi; Halk Partisi, Sa- bancılar Cephesi vb. 1918 senesinde Sosyalist Parti olarak adını değiştiren Sosyal Demokrat Parti, 1921'de Komünist Parti olarak 3 üncü Enternasyonale katıldı. (Ko- münist Parti üç sene sonra programında ülkenin bağımsızlığı ve bölgesel bütünlüğüne tehditler bulunması sebebiyle yasaklandı) Geleneksel partilere gelince, Muhafazakâr Partinin ülkenin siyasi hayatı üstündeki etkisi azalırken, Liberal Parti gücünü korudu ve Hükümetin kuruluşuna katılmaya devam etti. **İki dünya savaşı arasındaki politik coşkulu ortam 1933 seçimlerinde 90'dan az olmayan partinin, siyasi grubun ve bağımsız listenin katılmasıyla yeterince ikna edici olarak görülmektedir.** Belirtilen partiler arasında: Ulusal Liberal Parti (C.I.C. Brătianu, Gh. Duca), Ulusal-Köylü Partisi (I. Mihalache), Köylü Partisi (Dr. Lupu), tekrar Ulusal Liberal Parti (Gh. Brătianu), Ulusal Hristiyan Savunma Birliği (A.C. Cuza), Ulusal Tarım Partisi (O. Goga), Radikal-Köylü Partisi (Gr. Iunian), Tarım Birliği (C. Argetoianu), Halk Partisi (Al. Avarescu), Muhafazakâr Parti, Sosyal Demokrat Parti, Macar Partisi, Alman Partisi, Yahudi Partisi vb. bulunmaktadır. Avrupada ünlenmiş kişilerin faali- yetleriyle işaretlenmiş kültürel hayat ve bilimsel ve teknolojik faaliyetler belirgin

bir gelişme sürecine girdi. (Aşağıda ilgili kısımlara bakınız). Cluj ve Cernăuți Üniversiteleri romenleşti, ilk ve ortaöğretim kurumları yoğun olarak geliştirilirken Timişoara, Braşov ve Kişinev’de liseler kuruldu. Basında, yayınevlerinde ve kültürel birliklerde ve derneklerde hızlı büyüme görüldü. Örnek olarak köylerde ve şehirlerde halk için kültür evleri ve kütüphaneler oluşturuldu.

İki dünya savaşı arası dönemde Romanya’nın dış politikası ise şu şekilde idi: I.Dünya Savaşının sonucu olarak oluşmuş bölgesel statükonun korunması; halkların kendi kaderini tayin hakkının uygulanması; statükonun garantörü olan Fransa ve Büyük Britanya ile olan ittifakların muhafazası; Milletler Cemiyeti tarafından temsil edilen uluslararası hukuk sisteminin güçlendirilmesi; bölgesel ittifakların oluşturulması; faşizm ve hitler rejiminin saldırgan eğilimlerine karşı mücadele. Romanya 1934’te Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişki kurdu ve Milletler Cemiyetine katılmaya davet etti. O zaman itibariyle romen diplomasinin en çok öne çıkan ismi Dışişleri Bakanı ve Milletler Cemiyeti Başkanı **Nicolae Titulescu** idi. Dünya çapında takdir edilen diğer bir isim ise, tarihçi, yazar ve siyasi lider olan **Nicolae Ioarga** idi.

Romanya’da II.Dünya Savaşı öncesi senelerde ardından 1937 parlamenter seçimlerinin geldiği II.Carol’un „kraliyet diktatörlüğü”nün ağırlığı mevcuttu. Siyasi partiler ülkenin siyasi hayatını dışına çıkarılmış ve kuvvetin tamamı kralın ellerinde toplanmıştı. 1938 Şubatında siyasi partilerin feshedilmesi amacıyla yeni bir anayasa kabul edilmişti.

e) Romanya’nın II. Dünya Savaşına Katılması

Alman kuvvetlerinin 1 Eylül 1939’da Polonya’ya saldırması ve Fransa ile İngiltere’nin Hitler’in egemenlik ve yayılmacı ihtiraslarını durdurabileceğini düşünerek verdikleri tavizler sebebiyle Romanya Viyana Diktat’ını (30 Ağustos 1940) kabul etmeye mecbur kaldı. İlave olarak 26 Haziran 1940’ta Moldova’nın Prut ve Turla nehirleri arasındaki parçası (Besarabya) ve kuzey Bucovina cebren Sovyetler Birliği tarafından ilhak edildi.

II.Carol, gerçek iktidar gücü general Ion Antonescu’ya geçerken, I.Mihai’nin lehine 5-6 Eylül 1940’ta görevden alındı. Açıkça belirtmek gerekirse, kral devleti yönetecek egemen ayrıcalıklardan yoksun olarak, devleti sözde yönetiyordu. Antonescu tarafından kurulan ilk hükümette „Lejyoner Hareketi” olarak da bilinen, faşist ve antisemitik bir örgüt olan Demir Muhafızların [Mişcarea Legionară veya Garda de Fier] üyeleri de vardı. 1938’de Demir Muhafızlara karşı şiddetli hukuki önlemler uygulanmıştı. Lejyonerler intikam amacıyla çok sayıda siyasi şahsı (C. Argeşeanu, Victor Iamandi, Gavrilă Marinescu), subayı ve hâkimi katlettiler. Başbakan Armand Călinescu’yu dahi, Bükreş’in merkezinde gün ortasında öldürdüler. Aynı şekilde dünyaca tanınmış romen şahsiyetler olan Nicolae Ioarga ve ekonomist Virgil Madgearu 1940’ta zalimce katledildiler. Devlette tam hâkimiyet peşinde olan lejyonerler 21 Ocak 1941’de Ion Antonescu’ya karşı darbe plandılarsa da, Antonescu ordunun yardımıyla bunu bastırdı.

Antonescu ve Hitler arasındaki anlaşmalara göre Nazi Almanya'sına romen petrolüne erişim tanındı ve Yugoslavya, Yunanistan ve nihayetinde Sovyetler Birliğine saldırması için romen toprağından geçiş izni verildi.

General Antonescu Almanya'nın Sovyetler Birliğine savaş ilanından sonra Hitler'in müttefikleri olarak askeri operasyonlarında yer aldı. Prut ve Turla arasındaki Moldova bölgesini kurtaran Romen ordusu Odessa ve Kafkasya'ya kadar ilerledi. Bu, Romen ordusuna başlangıçta Besarabya bölgesinin ötesine geçmeyeceğine dair başlangıçta verilen sözün bozulması idi.

Alman birliklerinin Stalingrad'da püskürtülmesi doğu cephesindeki savaşın büyük bir dönüm noktası idi. Cephedeki anormal sayıdaki kayıplar, müttefik hava kuvvetlerinin Bükreş ve Ploieşti-Câmpina'daki rafinerilere olan ağır bombardımanları, ordunun da Romanya halkının çoğunluğunun da Hitler karşıtı eğilimini güçlendirdi. Alman Birliklerinin doğu cephesinden çekilmesi ve İngiliz ve Amerikan ordularının Normandiya'ya çıkartma (6 Haziran 1944) yapması ile birlikte batıdaki savaş da dönüm noktası yaşadı. Romanya'da Ulusal Demokratik Blok, bu şartlarda oluştu (20 Haziran 1944). Dört partiden oluşuyordu: Ulusal-Köylü Partisi, Liberal Parti (Dinu Brătianu tarafından idare edilen fraksiyon), Sosyalist Parti ve Komünist Parti. Amacı sonu felaket olacak savaştan çekilmeyi düzenlemek idi.

Ordunun ve kralın maiyetindeki belirli çevrelerin desteği ile Ion Antonescu askeri durumu değerlendirmek üzere saraya çağrıldı ve diğer hükümet üyeleri ile birlikte 23 Ağustos 1944'te tutuklandı. Kral aynı akşam Antonescu Hükümetinin sonunu, orduya Hitlerin ordusuna karşı koymasını içeren bir bildiriye yayımlanmak üzere okudu. Emir yerine getirildi ve Alman ordusunun gerçekleştirdiği misillemeler etkisiz hale getirildi.

Romanya'nın Hitler karşıtı savaşa katılması Alman savaş aparatının tahrip edilmesine büyük katkı sağladı. Romanya, 540.000 kişilik kuvveti, başka ifadeyle Sovyetler Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin ardından askeri operasyonlarda yer alan dördüncü büyük orduyu devreye aldı. Romenler 25 Ekim 1944'te Transilvanya'nın kurtuluşu gerçekleşene dek 167.000 asker kaybettiler. Macaristan, Çekoslovakya ve Avusturya'da yaklaşık 3.800 yerleşim kurtarıldı. Savaşın maliyetleri 1 Milyar Amerikan Dolarının üstüne, başka ifade ile 1938'teki ulusal bütçenin dört katına çıktı. **Romen ve yabancı tarihçilerin tahminleri Romanya'nın Almanya'ya karşı savaşı yaklaşık 200 gün kısalttığını göstermektedir.** Bununla beraber Romanya'ya harp müttefikleri statüsü tanınmadı ve bunun yerine Sovyetler Birliğine ağır savaş tazminatı (tahıl, petrol ve mamül eşya) ödemeye mecbur bırakıldı.

f) Komünist Diktatörlük Döneminde

II. Dünya Savaşından sonra Romanya'da siyasi hayat, diğer doğu Avrupa ülkelerinde (Çekoslovakya, Polonya, Macaristan ve Bulgaristan) ve Almanya'nın Doğu Bölgesinde olduğu gibi demokrasinin tedrici olarak tasfiyesi ve bunu takip edecek şekilde Komünist Partisi ve bunun mutlakiyetçi idare teorisinin dayatılması ile şekillenmişti. „Proletarya Diktatörlüğü” „demokratik ve katılımcı” sistem maskesi

altında zamanla kişisel diktatörlüğün inşasına yol açtı. Bu sürecin ilk adımı 6 Mart 1945'te başlayan Petru Groza hükümetinde komünistlerin dört, sosyal demokratların üç, Sabancılar Cephesinin, Vatansever Birliğin, Genel Emek Konfederasyonunun, Demokratik Rahipler Birliğinin, Ulusal Liberal Partinin (Gh. Tătărascu), Ulusal-Köylü Partisinin (A. Alexandrescu) birer bakanlığı bulunuyordu. 19 Kasım 1946 seçimlerinde Komünist Partiyi içeren Demokratik Partiler Bloku 414 sandalyenin 378'ini aldı, geri kalanlar ise Ulusal Köylü ve Ulusal Liberal (C.I.C. Brătianu) arasında dağıldı. Ulusal Liberal Parti seçimlerin geçerliliğine Sovyet askerlerinin mevcudiyeti sebebiyle itirazda bulundu. Parlamenter faaliyetlerden uzaklaştırılan Ulusal Köylü Partisi ve Ulusal Liberal Parti pratik olarak ülkenin siyasi hayatı dışına itildi. Komünist Partisi ve Sosyal Demokrat Partisi yeni hükümetteki yerlerini gözle görülür biçimde sağlamlaştırdılar. Ulusal Liberal Partinin (Gh. Tătărascu) hükümetteki temsilcileri bir sene sonra (6 Kasım 1947) istifaya zorlandılar. **Kral benzer şartlarda tahtından feragata zorlandı ve Romanya Halk Cumhuriyetini 30 Aralık 1947'de ilan edildi.** (Daha sonra 1965'te yeni anayasa yürürlüğe girecek ve ülkenin adı Romanya Sosyalist Cumhuriyeti olarak değişecekti) Komünist Parti ve Sosyal Demokrat Parti 21-23 Şubat 1948'de devletin bütün idaresini eline alan tek bir parti halinde birleştiler. Bu olgular 28 Mart 1948'deki seçimlerde teyit edildi.

Demokratik prensiplere ve medeni haklara karşı olan sadece bir partinin mutlak hâkimiyetine isnat eden siyasi bir sistemin dayatılması, özellikle Stalin olmak üzere Sovyet liderlerinin uyguladıkları baskıdan ve bu durumda Romen toprağında Sovyet askerlerinin mevcut olmasından ayrı tutulamaz. Tüm emekçi sınıf adına olduğu iddia edilen tek parti idaresi 1965'ten sonra Nicolae Ceauşescu ve aile üyelerinin fiili diktatörlüklerinde tepe noktasını buldu. Ailesi tedrici olarak siyasi, idari ve askeri yapıdaki bütün önemli noktalara yerleştirildi ve tarihimizde görülmemiş güvenlik aparatının yardımıyla ülkeyi şahsi menfaatleri doğrultusunda idareye başladı.

II. Dünya Savaşı sonrasındaki ilk ekonomik önlem 1946 tarihli, 50 hektardan büyük bütün arazilerin kamulaştırılarak köylülere verilmesi veya devlet malı haline getirilmesiydi (**Toprak Reformu**). **Bu reformun potansiyel olumlu etkisi 1950'de başlayan ve 1962'de biten, Stalinist modele göre gerçekleştirilen zorla ortak kullanma uygulamasıyla ortadan kalktı. Ekonominin diğer sektörleri önde gelen endüstriyel, madencilik ve nakliye işletmeleri, aynı zamanda bankalar ve sigorta şirketleri 11 Haziran 1948'de ulusallaştırma yoluyla tamamen devlet kontrolüne alındı. Bu şekilde, müthiş büyük bir bürokratik aparat oluşmasına bağlı olarak kişisel girişimin ve işçilerin menfaatlerinin yok edildiği, bütün ekonominin aşırı derecede merkezileşmesinin önşartları yaratıldı.**

İşletmelerin „öz-idaresi” aynı zamanda işçilerin faaliyetlerinin örgütlenmesine katılımı partili imtiyazlı idareci sınıfın otoriter doğasını gizlemek için sadece konuşmak anlamına geliyordu. Doğal olarak nadiren de olsa, örneğin makine mühendisliğinde, petrol endüstrisi donanımında, konut inşaatında vb. de olumlu sonuçlar vardı. **Hâlbuki bütün olarak bakıldığında, ülkenin kaynakları ve halkın emeği hiçbir manası bulunmayan, ancak „Conducător”un[lider] megalomanisinin dışı vurumu olan karsız sanayi projeleriyle dev yatırımlar için israf ediliyordu. Sanayileşmeye**

mutlak öncelik verildiği için tarım ihmal edilmişti, bu durumun ise sürekli gıda yokluğu sebebiyle halkın ve özellikle çocukların sağlığı üzerinde olumsuz etkisi bulunuyordu. Ceauşescu'nun diktatörlüğü esnasında hakikatin sistematik şekilde saptırılması, gerçeklerin uydurma ya da şişirme istatistiklerle örtülmesi sebebiyle Romanya ekonomisinin dramatik durumunun kaçınılmaz şekilde yarım görüntüsünü belirtmemek mümkün değildir. Buna, 1989 tarımsal istihsalinden daha iyi bir kanıt olamaz: Gerçek istihsal 16,5 milyondan fazla değilken resmi istatistikler 60 milyon ton tahıl üretimi gösteriyordu.

Manevi gelişim ve düşünce hürriyeti münhasıran komünist ideolojiye ait dogmaların teşvik edilmesi ile neredeyse tamamen tahrip edilmişti. Beyin yıkama aynı zamanda eğitimde, kültürde, sanatta ve hatta bilimde vardı, bunlarda sınıf mücadelesi ve eski toplumla (kapitalizm, her türlü, olumsuz, gerici ve insanlık karşıtı değerlerin hamisi) ve yeni toplum (sosyalizm, her türlü olumlu, ilerici ve insani değerlerin hamisi) arasındaki mutlak zıtlığı belirten tezin mükemmelleştirilmesi hâkimdi. Örnek olarak genetik ve sosyoloji sadece kapitalist çıkarlara hizmet eden „gerici” bilimler oldukları için araştırma programlarından çıkarılmışlardı.

Dış siyasette, Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı üyelerinin faaliyet ve tutumlarına tamamen boyun eğen bir dönemi bazıları uluslararası takdir toplayan siyasi bağımsızlık işaretleri takip etti. Romanya'da konuşlanmış Sovyetler Birliği askerlerinin çekilişini temin eden anlaşmadan sonra, 1964'te Romanya'nın Çin ve Sovyetler Birliği arasındaki anlaşmazlıkta tarafsız olduğunu belirten „Nisan Bildirisi” yayımlandı. Bu bildiri aynı zamanda, içişlerine müdahale etmemenin yanısıra ulusal bağımsızlığın tanınmasına isnat eden geleceğe ait bir dış politikanın da prensiplerini belirledi. Yine bu bildiride Sovyetler Birliği Komünist Partisinin egemenliğinden bağımsız olarak, her komünist partinin, dayatmalar olmaksızın, iç ve dış siyasetinde kendi başına karar alma hakkı olduğu belirtiliyordu. Ceauşescu'nun iktidara gelmesi (1965) öncesinde çıkarılmış olan Nisan 1964 Bildirisi bir süre için Romanya dış politikasının esaslarını belirledi. Romanya, bildirinin prensiplerine uygun olarak, Sovyetler Birliği haricinde sosyalist ülkeler içinde 1967'de Batı Almanya ile diplomatik ilişkiler tesis eden ilk ülke oldu. Aynı zamanda, aynı sene içinde gerçekleşen 6 Gün Savaşı sonrasında da İsrail ile diplomatik ilişkilere devam etti. Romanya 1968'de Varşova Paktının diğer üyeleri ile Çekoslovakya'nın işgaline katılmayı reddetti ve 1980'de Sovyetlerin Afganistan'ı işgalini kınadı. NATO ülkelerinin bu açıklamaları takdir etmeleri uluslararası alanda olumlu olsa da, bunlar Ceauşescu'nun kişisel gücünün desteği haline geldi, Ceauşescu'nun iktidarı neticede, yozlaşarak, olağanüstü ve bazı açılardan Stalin'in aşırılıklarının da ötesine geçen aleni bir diktatörlük oldu. Ulusal bağımsızlık prensibi ve her ayrıntısına kadar tasarısı ile kontrolü Ceauşescu tarafından yapılan dış politika saptırıldı, sonuç olarak halkın temel ihtiyaçlarına karşı hale geldi. Romanya Helsinki Anlaşmasının (1975) imzasına götüren müzakerelerde aktif ve olumlu rol oynadı, ancak hemen ardından, Ceauşescu'nun talimatlarını takip eden Romen heyetleri, Madrid, Budapeşte, Viyana, Sofya müzakerelerinde engelleyici oldular. Bunlar, Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada arasında işbirliğine yol açıtıysa da, Ceauşescu'nun tutumu ülkenin diplomatik ve siyasi olarak Batı'dan da, Doğu'dan da, en yakın komşularımızdan dahi izole olmasına yol açtı.

g) 1989 Aralık Devrimi

Sovyetler Birliğinin müdahale etmeme ve ekonomik reformlarla siyasi değişimleri gerçekleştirme politikası bağlamında, bunlar sadece Sovyetler Birliğinde değil, aynı zamanda Polonya, Macaristan, Doğu Almanya, Çekoslovakya, Bulgaristan ve Romanya'da da gerçekleşti. Romanya 22 Aralık 1989'da Ceauşescu Rejimini zorla devrilmesi ile sonuçlanan bir halk hareketine sahne oldu. Bunun başlangıcı 17-20 Aralıkta Timişoara'da gerçekleştirilen, büyük ölçekli ve başlangıçta barışçıl gösterilerin vahşice bastırılması oldu. Bükreş'te 21 Aralıkta binlerce üniversite ve orta öğrenim öğrencisi ve genç işçi Timişoara'daki misillemeleri protesto ederek, Ceauşescu'nun istifasını istediler. Gösteriler o gece zalimce bastırıldı, ancak ertesi gün çoğunluğu sanayi tesislerinde işçi, aynı zamanda üniversite ve orta öğrenim öğrencileri olan yüzbinlerde insanın katılımıyla yeniden başladı. Ordu, barışçı gösterileri tanklarla bastırmak için ileri sürüldü, ancak askerler halkla birlik oldu, Komünist Partisi Merkez Komitesi binasını, hükümet binasını, radyo ve televizyon binalarını işgal ettiler. Ceauşescu ve tiranın en yakın işbirlikçisi olan karısı Elena kuzeye kaçmayı denedilerse de, Târgovişte yakınlarında yakalandılar. 25 Aralıkta yargılandılar, ölüme mahkûm edildiler ve alelacele idam edildiler.

Devlet gücü 22 Aralıkta oluşturulan Ulusal Kurtuluş Cephesine (UKC) geçti. Cephe Konseyi Ceauşescu grubunun bütün güç yapısının ve hükümet ile Devlet Konseyinin tasfiyesine karar verdi. NSF Konseyi yayımlanan resmi bir duyuruda, ülkenin bütün vatandaşlarının demokratik haklarını ve itibarlı hayat sürmelerini garanti etmek amacıyla medeni toplumunun yeniden değerlendirilmesine yönelik, aşağıdaki programı önerdi:

- „1. Tek partili liderlik sistemi ilga edilmiştir ve çoğulcu hükümet sistemi oluşturulmuştur.*
- 2. Hür seçimler 1990 Nisanında yapılacaktır.*
- 3. Yasama, yürütme ve yargı erkleri ayrılmalıdır ve siyasi liderler sadece bir veya en fazla iki dönem seçilmelidir. Hiç kimse ömür boyu iktidara sahip olma iddiasında bulunamaz; ülkenin adı Romanya olacaktır. Yeni Anayasayı hazırlayacak bir komisyon derhal çalışmaya başlayacaktır.*
- 4. Ülke ekonomisinin tamamı kar ve verimlilik ölçütlerine göre yeniden yapılandırılacaktır. Merkezi yapının bürokratik idari yöntemleri bütün alanlarda, serbest girişim ve yeterlik lehine ortadan kaldırılacaktır.*
- 5. Tarım küçük köylü işletmelerini destekleyecek şekilde yeniden yapılandırılacak ve köylerin tahrip edilmesi durdurulacaktır.*
- 6. Eğitim, güncel standartlara göre yeniden düzenlenecek ve yapısı demokrasi ve insanlığa isnat edecektir. İdeolojik dogmalar bütün eğitim kademelerinden insanlığın gerçek değerleri lehine, çıkarılacaktır. Bütün faaliyet alanlarında yetkinlik ve hukuk, yalan ve sahtekârlığın yerini alacaktır. Ulusal kültür tekrar canlandırılacaktır. Basın, radyo ve televizyon despotik ailenin ellerinden halkın ellerine teslim edilecektir.*

7. Azınlıkların hak ve özgürlükleri ve Romenlerle eşitlikleri tam anlamıyla izlenecektir.
8. Ticaret halkın günlük ihtiyaçlarından başlayarak yeniden düzenlenecektir; gıda ürünleri ihracatı durdurulacak ve petrol endüstrisi ihracatı halkın ısınma ve aydınlanma ihtiyaçları gözönünde bulundurularak azaltılacaktır.
9. Ülkenin dış politikası komşularımız ve genel olarak dünyanın tamamıyla dostluk ve barışı teşvik edecek ve kıtanın bütün ulusları için ortak yuva olan birleşik Avrupa'nın yaratılması sürecine entegre olacaktır. Romanya'nın uluslararası yükümlülükleri özellikle Varşova Paktına bağlı olanlar yerine getirilecektir.
10. Romanya'nın iç ve dış politikası insan gelişimi teşvik edecek, seyahat özgürlüğü dahil olmak üzere, insan hak ve özgürlüklerine uyumu sağlayacaktır.”

Ceauşescu'nun alelacele kaçışını bildiren yayınlar sonrasında resmi gücün temsilcileri belediyelerden ve NSF'den uzaklaştırıldılar. Aynı zamanda gizli polisin (securitatea) diktatöre sadık kalan parçası şiddetli bir karşı saldırı başlattı. Planları uyarınca eski Merkez Komitesi binasına (NSF Konseyi tarafından resmi bildirimleri hazırlamak üzere kullanılan), televizyon binasına, radyonun merkez binasına ve Ulusal Savunma Bakanlığı binasına, aynı zamanda havaalanlarına ve farklı askeri birliklere saldırdılar. Bu münferit gruplar sadece eylemleri sebebiyle değil aynı zamanda bir kısmının Securitate'nin özel eğitilmiş anti-terör birliklerinden olmalarına bağlı olarak gerçekleri kendilerine has yorumlamış olmalarından dolayı halk içinde „teröristler” olarak adlandırıldılar. Apartmanlardan, binalarda, yeraltından göstericilere ve yoldan geçenlere hedef gözetmeksizin ateş ettiler.

Romen halk ayaklanması ağır ve kanlı bedel ödeyerek zaferle sonuçlandı, bu ancak düşünülüp de hayal edilebilecek geniş ölçekli ulusal toplanmayla gerçekleşecek sosyal-siyasi ve ekonomik değişikliklerin yolunu hazırladı.

80'den fazla parti ve politik örgütün katıldığı ilk özgür ve demokratik seçimler 20 Mayıs 1990'da yapıldı. Seçimler ilk görevi yeni Anayasayı yapmak olan iki kamaralı (Millet Meclisi ve Senato) parlamento ile sonuçlandı. Romanya Cumhurbaşkanı da iki senelik görev süresi ile seçildi.

Gheorghe Doca

Bahadır Necat

ROMENCE'Yİ Tek Başına Öğren

Türkler İçin Dil Dersleri

Învată singur LIMBA ROMÂNĂ

Curs pentru vorbitorii de limba turcă

NICULESCU